

רימה את כולם. עשה להם „פויילע שטיק“, פעל מאחורי גבם. מירר את חייהם באיך סוף תעלולים. אך ביסודו של דבר קיבל את מרותם. הוא היה משועבד לבן-גוריון, שירת את אשכול, התגמד לצידה של אשה פרימיטיבית ושתלטנית כמו גולדה, וקיבל עליו את מרותו של בגין. שנראה לו כעולה חדש מפולין.

הוא פחד מפני האחריות העל-יונה, כי חסר בו משהו. כרכים מן העסקנים הצבירים בנרדורו, רדף אחרי הכבוד, הפירסומת הזולה, הי כסף והנאות החיים. כל אלה אינם אלא תחליפים לתאוות-השידוך האמיתית, הגסה, הברוטאלית, שי ישנה — למשך — באיש כמו אריי אד שרון.

כל אתם שהזירו או מפני סכנת הדיקטטורה של דיין היו חוזרים כיום על אזהרות אלה לגבי שרון. הם טעו לגבי דיין. חוששני שלא היו טועים לגבי שרון.

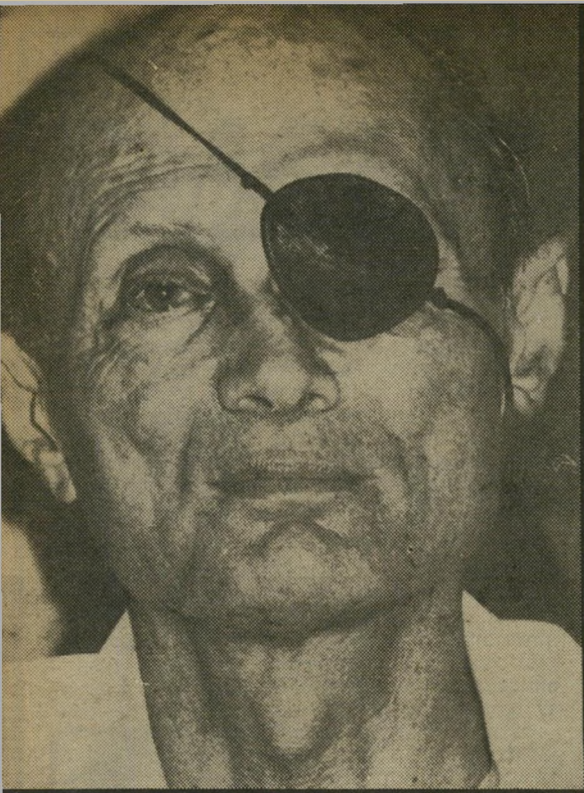
האליל וההמונים

דיין לא הקים דיקטטורה, וגם לא הפך ראש-ממשלה. אבל הוא הטביע את חותמו על המדינה כמשך שזשים שנותיה הראשונות יותר מכל אדם אחר, מלבד בן-גוריון עצמו. לדעתו, היתה זאת השפעה שזית לית בעיקרה. קשה, כמובן, לקבוע באיזו מידה היה

דיין המשפיע, ובאיזו מידה היה המושפע. האם האליל כופה את עצמו על ההמונים, או שההמונים יוצרים את האליל? האם מצליח המנהיג להשחית את המידות של הרפובליקה, או שהוא עולה לצמרת מפני שמידותיה של הרפובליקה כבר הושחתו?

משה דיין כמסעו בוויאט-נאם תשלום כבד

משה דיין — בראשית חייו ובסופם פגם נפשי חמור

האם הדוגמה האישית השלילית של דיין השחיתה את הערכים של בנרדורו, או שדיין הפך אליל הציבור מפני שהוא גילם את הערכים המושחתים של הדור שרצה לקטוף את פירותיה של מלחמת-העצמאות?

שאלה מרתקת נוספת היא באיזו מידה השפיע דיין על בן-גוריון, ובאיזו מידה הושפע ממנו.

דיין היה יציר-כפיו של בן-גוריון. בן-גוריון מינה אותו ב-1953 כרמטכ"ל, אף שנחשב אז כאלוף כושל וחסר-אחריות. הוא נבחר מפני שהיה היחיד מבין אלופי-תש"ח הצעירים שלא היה איש מפ"ם (שכללה את אחדות-העבודה), אלא איש מפא"י מבטן ומלידה.

יתכן שהיחסים בין השניים היו עמוקים יותר. יתכן שבן-גוריון ראה בדיין את התגלמות החלומות והתפיסות שלו, מכ"ש-ביצוע למדיניות שהיתווה למדינה.

דיין רימה את בן-גוריון לא פעם בדיוור חים על פעולות, פעל בניגוד לפקודתו ותוך עיוות הנחיותיו. אך כסופו של דבר ביצע את המדיניות הבן-גוריונית. אם משך את בן-גוריון קדימה, הרי היה זה בדרך שבן-גוריון עצמו חתר אליה.

היה זה דיין — בהשראת בן-גוריון, אך לא תמיד בעצה אחת עימו — שכפה על המדינה את המדיניות של „פעולות-התגר מול“, שלא היו מעולם פעולות-גמול אמרי-תיות, אלא פרובוקציות מכוונות כדי לגרור את הערבים למלחמה. היא יצר היסטריה של משבר (שכולנו נפלגו לה קורר בן, בצורה זו או אחרת), פיברק תקריות גבול, גירה במתכוון את הסורים, הירדנים והמצרים, ולבסוף הצליח להטיל את המדינה אל תוך מיבצע-סיני.

(כזו זה קורה כיום, כריבוץ, בי השראת אריאל שרון. השנישוייה בנין-שרודאיתן היא מעין מהדורה שניה, גסה ופרימיטיבית יותר, של המשולש בן-גוריון-דיין-פרס דאז.)

אני מאמין שמיבצע-סיני, והפעולות ש-קדמו לו, היו אסון לאומי, שהעלה את המדינה על דרך-התחתים שלא הסתיימה עד היום, למרות השלום עם מצרים. הן השתלבות המוחלטת באינטרס של המעצמות הקולוניאליות, ההתנגשות החזיתית עם מדינות העולם השלישי, יצירת התדמית של ישראל התוקפנית ושואפת-ההתיישבות, כחרב-להשכיר של המערב — כל אלה נוצרו כבר אז. בגין לא הוסיף על כך דבר, מלבד ירידה נוספת במידת התייחסות.

להזיז את החביות

דיין לא האמין בשלום, ולא רצה להאמין בשלום. גם השלום עם מצרים, בסוף ימיו, לא היה בעיניו — כמו בעיני בגין — אלא מכשיר לחיסול חזית

אחת, כדי להתרכז ביתר שאת בחזיתות האחרות.

אם ככלל היתה לדיין השקפה בסיסית, הרי היא כזוהי בשני הי נאומים החשובים ביותר (ואולי הי חשובים היחידים) שנאם בחייו.

על קברו של רועי רוטברג אמר, ביוסי-הולדתו ה-41, ערב מיבצע-סיני: „דור התנחלות אנו, ובלי קובע-הפלדה ולועי התוחת לא נוכל לטעת עץ ולבנות בית... זו גזירת דורנו, זו ברירת חיינו — להיות נכונים וחמושים, חזקים ונוקשים, או כי תישמט החרב מאגרופנו, וייכרתו חיינו.“

אחרי מלחמת ששת-הימים נאם את נאומו המפורסם על ההתפשטות וההתנחלות באוזני נוער הקיבוצים ברמת-הגולן: „אל ייצא יהודי שיאמר — סוף פסוק, אל ייצא איש שיאמר — אנו מתקרבים אל סוף הדרך. בשום פנים ואופן לא... זהו תהליך שטרם בא אל סיומו. זה תהליך שנמשך במידת האפשר, אבל לא לומר: חלקנו בו במידת האפשר, אבל לא לומר: עד כאן, וסיימנו... אל-גא תתעייפו ואל תקפלו את הדגל. תאמינו בריכוז העם היהודי פה ובהמשכת ההתנחלות...“

תמונה זו של מדינה כובשת, מתפשטת ומתנחלת בני הרף, שי אין לה גבולות, הלוחמת בעולם הערבי לנצח — היא שהפכה כי תקופת-דיין לתפיסה השוקטת כי מדינה.

דיין לא המציא אותה. הוא קיבל אותה, בעיקרה, מבן-גוריון, כשם שהוא הריש אותה לבגין, לשרון ולגוש-אמונים. אך איש לא גילם תפיסה זו יותר מדיין, איש לא פעל יותר כדי להנחילה להמוני העם והנוער, איש לא הפעיל כאריזמה כה רבה כמשך תקופה כה ארוכה כדי להטביע אותה על המדינה כולה.

בליבי קראתי לו לא-פעם, „הנסיך הש-חור“ של ישראל, על שמה של דמות יודי-עה בהיסטוריה הבריטית, ולא רק בשל הרטייה השחורה שהיתה סימלו המיסחרי. הוא היה נסיך-הכתר של בן-גוריון, נער-השעשועים של האומה כולה, אך בניגוד להשפעת אחיו ואויבו, יגאל אלון, „הנסיך הלבן“, היתה השפעתו הרסנית. גם מבחינה אחרת היה דיין סמל המדינה ומתווה דרכה.

יותר מכל אדם אחר הוא שימש דוגמה אישית להריסת כל הנוריות המוסריות.

חייהמין הפרועים שלו, שהיו נחלת הכלל, היו רק צד אחד — ולא השלילי ביותר — להתפרקות זו, תאוות-הכסף, שהע בירה אותו על דעתו, גדלה עם השנים והרי בילה אותו לעשיית מעשים שלא ייתכנו במדינה תקינה. הוא הדיבך בהם גם רבים וטובים מעמיתיו, שהחלו להמיר את אחר ריחם הלאומית, את תפקידיהם הממלכתיים ואת סודות המדינה בדולרים מזומי (המשך בעמוד 78)